ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

З Б О Р Н И К

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LXVII/1

НОВИ САД
2024

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Тијана Ашић, Марија Симовић: Однос језика и мозга: рефлексије о питању модуларности и неуропластичности у неуролингвистици 7

Орсат Лигорио: Историја тоничког вокализма у влашком вернакулару Бора и Мајданпека . 19

Радмило Маројевић: Љубиша и Његош – лексичке и фразеолошке паралеле (Фрагмент: *Пой Андровић нови Обилић*, 1) 33

Иван Књижар: Интерпретирање фактивне допуне у разговорном дискурсу: примена модела семантичке неспецификованости 49

Јелена Редли: Трансформација наратива у адаптираним бајкама: улога језичких ограда у савременом приповедању 65

Маријан Јелић: О неким проблемима утврђивања одредничке речи у фреквенцијским речницима 85

Аница Глођовић: Стативност и глаголски вид у енглеском са осврtом на српски језик . . 95

Марко Гагић, Јелена Бабић: Дерижа, дијалекат Марока – приказ фонетских особености 109

ХРОНИКА

Миливој Алановић: In memoriam: проф. др Вера Васић (1948–2023) 123

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Марина Курешевић: О комуникативној пракси на отоманском и угарском двору у XV и XVI веку 129

Александра Цолић Јовановић: Зорица Никитовић, Невен Исаиловић (ур.). *Срйске йовеље средњовјековне Босне и Хума (исйоријски, йеолошки, књижевни и језички асйекйи)* 134

Наташа Киш: Ивана Антонић. *Оїледи из синйаксе и семанйике йадежа* 138

Страхиња Степанов: О српско-енглеским језичким додирима – обједињено: контактно и контрастивно 145

Мира Милић: Predrag Novakov. *Studije iz englesko-srpske kontrastivne gramatike glagola* . . . 154

Ана Крстић: *Појмовник срйских линївисйичких йермина* 162

Упутство за припрему рукописа за штампу 167

Contents 173

UDC 811.163.42’28(Majdanpek)
https://doi.org/10.18485/ms_zmsfil.2024.67.1.2
Изворни научни рад

Орсат Лигорио

ИСТОРИЈА ТОНИЧКОГ ВОКАЛИЗМА У ВЛАШКОМ ВЕРНАКУЛАРУ БОРА И МАЈДАНПЕКА*

Рад је посвећен влашком говору Бора и Мајданпека. Бави се историјском фонетиком наглашених вокала. Први је од три рада на ову тему; друга два баве се историјском фонетиком ненаглашених вокала и консонаната.
Кључне ријечи: латински, влашки, етимологија, историјска фонетика, вокализам.

The paper focuses on the Wallachian dialect of Bor and Majdanpek. It outlines the development of stressed vowels. This is the first of three papers on the subject; the other two will outline the development of unstressed vowels and consonants.
Key words: Latin, Wallachian, etymology, historical phonetics, vowels.

1. Увод. Према попису из 2022. године, у Борском округу (Бор, Неготин, Кладово, Мајданпек) станује око десет хиљада људи који влашки наводе као свој матерњи језик.[1] Језику ове националне мањине посвећен је током протеклих десет година већи број радова. Од тога, највећи број чине наслови који су завичајне садржине: пјесме, приповјетке, преводи, успомене, бајалице итд.[2] Објављена је к тому кратка граматика као и неколико рјечника; подробније в. Huţanu – Sorescu-Marinković 2023: 72–73. Но, изостао је наслов који би се позабавио питањем историјског развитка влашког језика.

Грађа за овај рад, срачунат на то да поменути недостатак отклони, скупљена је још 2014. Те године ја сам се запослио на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета у Београду гдје су онда студирала два Боранца. Један од њих, Н. Г. (рођ. 1993), говорио је влашки као матерњи. Сазнавши за то, ја сам се заинтересовао (исте године одбранио сам докторат на тему из балканског латинитета) те сам почео да испитујем Н. Г. и сакупљам грађу.

За биљежење грађе служио сам се сљедећим писмом: ⟨*a*, *ă*, *b*, *c*, *ć*, *d*, *đ*, *ʒ*, *e*, *f*, *g*, *i*, *ĭ*, *k*, *l*, *ļ*, *m*, *n*, *ņ*, *o*, *p*, *r*, *s*, *š*, *ś*, *t*, *u*, *v*, *z*, *ž*, *ź*⟩. Од тога, ⟨*ă*, *ʒ*, *ĭ*, *ļ*, *ņ*, *ś*, *ź*⟩ су [ə, d͡z̄, ɯ, ʎ, ɲ, ɕ, ʑ]. Испред вокала, ⟨u⟩ и ⟨o⟩ су [w]. Остала писмена читају се као у српскохрватском. Писмо којим сам се служио случајно је веома слично латиничкој верзији „влашког писма” које је 2012. усвојио Национални савет Влаха. Разликâ је тек неколико; ондашње ⟨*dz*, *î*, *lj*, *nj*⟩ је овдашње ⟨*ʒ*, *ĭ*, *ļ*, *ņ*⟩.

* Реализацију овог истраживања финансијски је подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (број уговора 451–03–66/2024-03/200163).

[1] В. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/3104020302?languageCode=sr-Cyrl>, приступ. 15. априла 2024.

[2] В. списак на <http://nacionalnisavetvlaha.rs/одлука-о-утврђивању-стандарда-влашко/>, приступ. 15. априла 2024.

Прелиминарни опис Н. Г.-овог говора саопштио сам колегама са Одељења за класичне науке 17. јануара 2015. Од октобра 2015. до фебруара 2016. скупио сам 896 одредница које су забиљежене у свим расположивим облицима. (За глаголе до њих 40-ак.) На темељу скупљене грађе, Н. Г. и ја током 2016. скупа смо саставили дескриптивну граматику влашког са рјечником од свеукупно 17 ауторских табака или пола милиона знакова. Изузев краћег извода који је постављен на интернет, излагања на једном скупу у Солуну и грађе која се у овом раду налази, наш труд остао је у рукопису.

2. Историја тоничког вокализма

Влашки има седам вокала: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ă*, *ĭ*. Од тога, ниско је *a*, средње *e*, *ă*, *o*, високо *i*, *ĭ*, *u*; предње је *e*, *i*, средишње *a*, *ă*, стражње *o*, *ĭ*, *u*. Сваки од влашких вокала може стајати и у наглашеном и у ненаглашеном слогу; уп. 1. *a* у влаш. *kásă* ‘кућа’ и *ʒĭua* ‘по дану’, 2. *e* у влаш. *đirépt* ‘прав’ и *đínće* ‘зуб’, 3. *i* у влаш. *íɲimă* ‘срце’ и *oámiɲi* ‘људи’, 4. *o* у влаш. *mórt* ‘мртав’ и *ocắt* ‘сирће’, 5. *u* у влаш. *untúră* ‘маст’ и *kódru* ‘кришка’, 6. *ă* нпр. у влаш. *ắripă* ‘крило’ и *bárbă* ‘брада’, и 7. *ĭ* нпр. у влаш. *mĭ́nă* ‘рука’ и *ĭnśép* ‘почињати’. Но, *e* за разлику од осталих вокала не може стајати на почетку ријечи; ондје мјесто *e*- увијек стоји *je*-.

Неколики су минимални парови: 1. предњег *i* и *e* нпр. pl. *álbi* ‘бијели’ и pl. *álbe* ‘бијеле’; 2. средишњег *a* и *ă* нпр. *pár* ‘колац; чаша’ и *pắr* ‘длака; крушка’; 3. стражњег *o* и *u* нпр. *korkán* ‘гавран’ и *kúrkan* ‘ћуран’; 4. стражњег *ĭ* и *u* нпр. *lĭ́nă* ‘вуна’ и *lúnă* ‘мјесец’; 5. средњег *e* и *o* нпр. nom. *komšíje* ‘комшија’ и voc. *komšíjo* ‘комшијо’; 6. средњег *ă* и *o* нпр. nom. *ćéjkă* ‘тетка’ и voc. *ćéjko* ‘тетко’; 7. средњег *ă* и *e* нпр. *kápră* ‘козе’ и pl. *kắpre* ‘козе’; 8. високог *i* и *ĭ* нпр. *fíră* ‘без’ и pl. *fíră* ‘стабљике’; 9. високог *u* и *i* нпр. *kódru* ‘кришка’ и pl. *kódri* ‘кришке’; 10. полугласничког *ă* и *ĭ* нпр. *rău* ‘лош’ и *rĭ́u* ‘ријека’ или 1sg. *ʒắk* ‘болујем’ и 1sg. *ʒĭ́k* ‘кажем’.

Осим тога, у влашком постоје меки вокали (^{j}e, ^{j}i) те дифтонзи и спојеви налик дифтонзима (*je ja*, *oa*, *au*, *uo*); уп. 1. *je* у влаш. *vúlpje* ‘лисица’, *ji* у влаш. df.sg. *vjérmjiļi* ‘црв’ и 2. *je* у влаш. *pjépt* ‘прса’, *ja* у влаш. *pjátră* ‘камен; гра̑д’, *oa* у влаш. *noápće* ‘ноћ’, *au* у влаш. *áur* ‘злато’ и *uo* у влаш. *uóm* ‘човјек’. Меки вокали могу се схватити и као двочлани сегменти типа *j*+*V*. Оне меке вокале и *j*-дифтонге који јотују претходне консонанте пишем и као ^{j}V.

У наставку рада покушаћемо одредити који влашки вокали потичу од којих латинских вокала крећући од шесточланог, тзв. асиметричног или „предрумунског”, система вуларнолатинских вокала: 1. лат. Ă = ром. **a*, 2. лат. E = ром. **ę*, 3. лат. Ē / I = ром. **e*, 4. лат. Ī = ром. **i*, 5. лат. Ŏ = ром. **ǫ*, 6. лат. Ū = ром. **u*;[3] в. нпр. Skok 1940: 180–81 и Rothe 1957: 7. Осим тога, обрадићемо и латинске дифтонге: 7. лат. AE = секундарно ром. **ę* и 8. лат. AU.

2.1. **Лат. Ă (= ром. и предрум. **a*)**

2.1.1. Лат. A / Ā > влаш. *a* = рум. *a*, арум. *a*, мрум. *a*; Rothe 1967: 10.

Лат. ácum ‘игла’ > влаш. *ák* f. ‘игла’, pl. *áś*, df.sg. *áku*, df.pl. *áśi* / *áśiļi*; уп. рум. *ác*, арум. *ác*, мрум. *ác*. REW 130; DER 30; DAR 51; DMR 7.

[3] За разлику од седмочланог, тзв симетричног или „општероманског”, система вулгарнолатинских вокала, у ком је лат. O = ром. **ǫ*, лат. Ō и U = ром. **o*, а лат. Ū = ром. **u*.

Лат. CÁRNEM ‘месо’ > влаш. *kárŋe* f.sg.tn. ‘месо’, df.sg. *kárŋa*; уп. рум. *cárne*, арум. *cárne*, мрум. *cárni*. REW 1706; DER 1484; DAR 248; DMR 61.

Лат. FRĀ́TER[4] ‘брат’ > влаш. *fráće* m. ‘брат’, pl. *frác*, df.sg. *fráćiļi*, df.pl. *frácă*; уп. рум. *fráte*, арум. *fráte*, мрум. *fráti*. REW 3485; DER 3477; DAR 468; DMR 129.

2.1.2. Али, влаш. *ă* у:

Лат. ÁLAPAM ‘ћушка’ > влаш. *ắripă* f. ‘крило’, pl. *ắripj*, df.sg. *ắripa*, df.pl. *ắripiļi*; уп. рум. *áripă*, арум. *áripă*. REW 310; DER 409; DAR 141.

Лат. MÁGIS ‘више’ > **más*[5] > влаш. *mắj* adv. ‘више’; уп. рум. *mái*, арум. *má*, мрум. *máį*. REW 5228; DER 5006; DAR 649; DMR 179; SIR 314.

Лат. LÁCRIMAM ‘суза’ > влаш. *lắkĭrmă* f. ‘суза’, pl. *lắkĭrmje*, df.sg. *lắkĭrma*, df.pl. *lắkĭrmiļi*; уп. рум. *lácrimă*, арум. *lácrimă*, мрум. *lácrimă*. REW 4824; DER 4673; DAR 613; DMR 163.

2.1.3. Испред NA, NU, лат. A / Ā > влаш. *ĭ* = рум. *â*, арум. *î*, мрум. *ǫ*; ROTHE 1957: 12.

Лат. LĀ́NAM ‘вуна’ > влаш. *lĭ́nă* f.sg.tn. ‘вуна’, df.sg. *lĭ́na*; уп. рум. *lấnă*, арум. *lí́nă*, мрум. *lǫ́nă*. REW 4875; DER 4839; DAR 636; DMR 173; SIR 313.

Лат. MÁNUM ‘рука’ > влаш. *mĭ́nă* f. ‘рука’, pl. *mĭ́ŋ*, df.sg. *mĭ́na*, df.pl. *mĭ́ŋiļi*; уп. рум. *mấnă*, арум. *mí́nă*, мрум. *mǫ́nă*. REW 5339; DER 5285; DAR 694; DMR 194.

Лат. ROMĀ́NUM ‘Римљанин’ > влаш. *Rumĭ́n* m. ‘Влах; Румун’, pl. *Rumĭ́ŋ*, df.sg. *Rumĭ́nu*, df.pl. *Rumĭ́ŋi*; уп. рум. *român*, арум. *Armín*. REW 7371; DER 7248; DAR 146.

2.1.4. Испред NE и NĪ,[6] лат. A / Ā > влаш. *ă* = рум. *âi*, арум. *î*, мрум. *ǫ́i*; ROTHE 1957: 18.

Лат. CÁNEM ‘пас’ > влаш. *kắŋe* m. ‘пас’, pl. *kắŋ*, df.sg. *kắŋiļi*, df.pl. *kắŋi*; уп. рум. *câine*, арум. *cíne*, мрум. *cǫ́ini*. REW 1592; DER 1901; DAR 287; DMR 75.

Лат. MĀ́NE ‘ујутро’> влаш. *mắŋe* adv. ‘сутра’; уп. рум. *mâine*, арум. *míne*, мрум. *mǫ́ini*. REW 5294; DER 5274; DAR 696; DMR 194.

Лат. PĀ́NEM ‘хљеб’ > влаш. *pắŋe* f. ‘хљеб’, pl. *pắŋ*, df.sg. *pắŋa*, df.pl. *pắŋiļi*; уп. рум. *pâine*, арум. *píne*. REW 6198; DER 6371; DAR 857.

2.1.5. Испред NC и MC, лат. A / Ā > влаш. *ă* = рум. *â*, арум. *î*, мрум. *ǫ*; ROTHE 1957: 12.

Лат. CÁMPUM ‘поље’ > влаш. *kắmp* m. ‘поље’, m.pl. *kắmpj* / f.pl. *kắmpurj*, df.sg. *kắmpu*, df.pl. *kắmpi*; уп. рум. *câmp*, арум. *címpu*, мрум. *cǫ́mp*. REW 1563; DER 1914; DAR 286; DMR 77.

Лат. PRÁNDIUM ‘ручак’ > влаш. *prắnʒ* m.sg.tn. ‘ручак’, df.sg. *prắnʒu*; уп. рум. *prânz*, арум. *príndzu*. REW 6730; DER 6845; DAR 882.

Лат. SÁNGUINEM ‘крв’ > SÁNGUEM[7] > влаш. *sắnźe* m.sg.tn. ‘крв’, df.sg. *sắnźiļi*; уп. рум. *sânge*, арум. *sîndze*, мрум. *sǫ́nzi*. REW 7575; DER 7826; DAR 955; DMR 270.

---

[4] Лат. FRĀ́TER, не FRĀ́TREM; уп. порт. *frade* ‘фратар’, ит. *frate* ‘брат’.

[5] Уп. ит. *mai* ‘увијек; никад’, шп. *mas* ‘више’.

[6] Уп. у тач. 2.1.3 MÁNUM > рум. *mână*, али pl. MÁN-*ī* > рум. *mâini*, са Á > *âi* испред NĪ, као у овој тачки.

[7] Уп. ит. *sangue*, порт. *sangue*, оба ‘крв’.

2.1.6. Испред N, почетно лат. A > влаш. *i* = рум. *i*, арум. *i*, мрум. *i*; ROTHE 1957: 18.

Лат. ÁNĬMAM ‘душа’ > влаш. *íɲimă* f. ‘срце’, pl. *íɲimj*, df.sg. *íɲima*, df.pl. *íɲimiļi*; уп. рум. *ínimă*, арум. *ínimă*, мрум. *íńămă*. REW 475; DER 4424; DAR 576; DMR 156.

2.1.7. Иза CL, GL, лат. A / Ā > влаш. *ja* = рум. *ea*, арум. *ea*; ROTHE 1957: 17.

Лат. 3sg. CLÁMAT, 3pl. CLÁMANT ‘викати; звати’ > влаш. 3sg. *kjámă* ‘звати’, 3pl. *kjámă*; уп. рум. 3sg. *cheamă*, 3pl. *cheámă*. REW 1961; DER 1708.

Лат. GLÁCIEM ‘лед’ > влаш. *gjácă* f.sg.tn. ‘лед’, df.sg. *gjáca*; уп. рум. *gheáţă*, арум. *gľeáţă*. REW 3771; DER 3693; DAR 496.

2.1.8. Пред слогом са *e*, *i*, мјесто *ja* из тач. 2.1.7 стоји влаш. *e* / *je* = рум. *e*.

Лат. subj.3sg. CLÁMET, 3pl. CLÁMENT ‘викати; звати’ > влаш. 3sg. *kjémje* ‘звати’, 3pl. *kjémje*; уп. рум. 3sg. *chéme*, 3pl. *chéme*. REW 1961; DER 1708.

Лат. CLĀVEM ‘кључ’ > влаш. *kéje* f. ‘кључ’, pl. *kéj*, df.sg. *kéja*, df.pl. *kéjļi*; уп. рум. *chéie*. REW 1981; DER 1697.

2.2. Лат. E (= ром. и предрум. **ę*)

2.2.1. Лат. E > влаш. *je* / ^{j}e[8] = рум. *ie*, арум. *ie* / ^{i}e, мрум. *i̯e* / $^{i̯}e$;[9] Rothe 1957: 9.

Лат. AGNÉLLUM ‘јагње’ > влаш. *mɲél* m. ‘јагње’, pl. *mɲíj*, df.sg. *mɲélu*, df.pl. *mɲíi*;[10] уп. рум. *miél*, арум. *ńél*, мрум. *ńél*. REW 284; DER 5260; DAR 795; DMR 208.

Лат. FÉRRUM ‘гвожђе’ > влаш. *fjér* m.sg. ‘гвожђе’, f.pl. *fjáră*,[11] df.sg. *fjéru*, df.pl. *fjárăļi*; уп. рум. *fiér*, мрум. *i̯ér*. REW 3262; DER 3352; DAR 554; DMR 154.

Лат. LÉPOREM ‘зец’ > влаш. *jépur* m. ‘зец’, pl. *jépurj*, df.sg. *jépuru*, df.pl. *jépuri*; уп. рум. *iépure*, арум. *ľépure*, мрум. *ľépuri*. REW 4991; DER 4285; DAR 647; DMR 176.

Лат. PÉCTUS ‘прса’ > влаш. *pjépt* m.sg.tn. ‘прса’, df.sg. *pjéptu*; уп. рум. *piept*, мрум. *chi̯ept*. REW 6335; DER 6358; DAR 598; DMR 68.

2.2.2. Иза C и G, мјесто *je* / ^{j}e из тач. 2.2.1 стоји влаш. *e* = рум. *e*, арум. *e*, мрум. *e*.

Лат. CÉRVUM ‘јелен’ > влаш. *śérb* m. ‘јелен’, pl. *śérbj*, df.sg. *śérbu*, df.pl. *śérbi*; уп. рум. *cérb*, арум. *ţérbu*, мрум. *tsérb*. REW 1850; DER 1661; DAR 1069; DMR 308.

Лат. GÉLŪ ‘лед’ > влаш. *źér* m.sg. ‘мраз’, f.pl. *źérurj*, df.sg. *źéru*, df.pl. *źérurļi*; уп. рум. *gér*, арум. *dzér*. REW 3718; DER 3658; DAR 433.

2.2.3. Иза *ʒ*, мјесто *je* / ^{j}e из тач. 2.2.1 стоји влаш. *ă* = рум. *e*, арум. *ă*.

Лат. DOM(Ī)NE-DÉU(S) ‘Господине Боже’ > влаш. *Dumɲezău* m. sg.tn. ‘Господин, Бог’; уп. рум. *dumnezéu*, арум. *dumnidză*(*u*). REW 2741, 2610; DER 3113; DAR 420.

---

[8] Влаш. n^{j} > *ɲ*.

[9] В. и ЛИГОРИО 2018: 45.

[10] Влаш. *mɲél*, али pl. > *mɲíj* са ^{j}e > ^{j}i испред *j*; уп. рум. pl. *miéi*.

[11] Влаш. *fjér*, али pl. *fjáră* < FÉRRA са *ja* према тач. 2.2.5.

2.2.4. На почетку ријечи, лат. E > влаш. *je* = рум. *ie*, арум. *ĭe*, мрум. *i̯e*.

Лат. HÉRI ‘јуче’ > влаш. *jérj* adv. ‘јуче’; уп. рум. *iéri*, арум. *ĭérĭ*, мрум. *i̯éri̯*. REW 4115a; DER 4289; DAR 572; DMR 155.

2.2.5. Пред слогом са *ă*, *a*, лат. E > влаш. *ja* = рум. *ia* / *ea*, арум. *ea*, мрум. *i̯a*; ROTHE 1957: 15.

Лат. PÉTRAM ‘камен’ > влаш. *pjátră* f. ‘камен; грӓд’, m.pl. *pjétri*, df.sg. *pjátra*, df.pl. *pjétri*;[12] уп. рум. *piátră*, арум. *keátră*, мрум. *chi̯átră*. REW 6445; DER 6341; DAR 596; DMR 68.

Лат. FENÉSTRAM ‘прозор’ > влаш. *ferjástă* f. ‘прозор’, pl. *ferjéšć*, df.sg. *ferjásta*, df.pl. *ferjéšćiļi*;[13] уп. рум. *fereástră*, арум. *fireást*(*r*)*ă*. REW 3242; DER 3322; DAR 459.

2.2.6. Пред слогом са *ă*, *a*, почетно лат. E > влаш. *ja* = рум. *ia*, арум. *ĭa*, мрум. *i̯a*.

Лат. ÉQUAM ‘кобила’ > влаш. *jápă* f. ‘кобила’, pl. *jápje*,[14] df.sg. *jápa*, df.pl. *jápiļi*; уп. рум. *iápă*, арум. *ĭápă*, мрум. *i̯ápă*. REW 2883; DER 4238; DAR 569; DMR 152.

Лат. HÉRBAM ‘трава’ > влаш. *járbă* f. ‘трава’, pl. *jérburj*,[15] df.sg. *járba*, df.pl. *jérburļi*; уп. рум. *iárbă*, арум. *ĭárbă*, мрум. *i̯árbă*. REW 4109; DER 4241; DAR 569; DMR 152.

2.2.7. Пред слогом са *e*, лат. E > влаш. *je* = рум. *ie*, арум. *i̯ea* / *i̯ea*, мрум. *i̯a* / *i̯a*: ROTHE 1957: 15.

Лат. MÉL ‘мед’ > **mélem*[16] > влаш. *mjére* f.sg.tn. ‘мед’, df.sg. *mjérja*; уп. рум. *miére*, арум. *ńeáre*, мрум. *ńári*. REW 5469; DER 5262; DAR 794; DMR 210.

Лат. PÉLLEM ‘кожа’ > влаш. *pjéļe* f.sg.tn. ‘кожа’, df.sg. *pjéļa*; уп. рум. *piéle*, арум. *keále*, мрум. *chi̯áli*. REW 6377; DER 6358; DAR 597; DMR 68.

Лат. VÉRMEM ‘црв’ > влаш. *vjérmje* m. ‘црв’, pl. *vjérmj*, df.sg. *vjérmjiļi*, df.pl. *vjérmi*; уп. рум. *viérme*. REW 9231; DER 9243.

Лат. VÉSPAM ‘оса’ > **véspem*[17] > влаш. *vjéspje* f. ‘оса’, pl. *vjéspj*; уп. рум. *viéspe*, арум. *γeáspe*, мрум. *ghi̯áspi*. REW 9272; DER 9246; DAR 522; DMR 137.

2.2.8. Иза *ʒ*, мјесто *je* из тач. 2.2.7 стоји влаш. *e* = рум. *e*, арум. *a*, мрум. *a*.

Лат. DÉCEM ‘десет’ > влаш. *ʒéše* num. ‘десет’; уп. рум. *zéce*, арум. *dzáţe*, мрум. *zátsi*. REW 2497; DER 9477; DAR 431; DMR 336.

2.2.9. Иза *š*, мјесто *je* из тач. 2.2.7 стоји влаш. *ă* = рум. *a*.

Лат. 3sg. SÉDET ‘сједјети’ > влаш. 3sg. *šăđe* ‘сједјети’, 1sg. *šăd*, 1pl. *šađém*; уп. рум. 3sg. *şade*. REW 7780; DER 7663.

2.2.10. Испред N, лат. E > влаш. *i* = рум. *i*, арум. *i*, мрум. *i*: ROTHE 1957: 13.

Лат. GÉNERUM ‘зет’ > **géněrem*[18] > влаш. *źíṇerje* m. ‘зет’, pl. *źíṇerj*, df.sg. *źíṇerļi*, df.pl. *źíṇeri*; уп. рум. *gínere*, арум. *dzínire*, мрум. *zíniri*. REW 3730; DER 3766; DAR 434; DMR 338.

---

[12] Влаш. *pjátră*, али pl. *pjétri* < PÉTRAE са *je* према тач. 2.2.1.

[13] Влаш. *ferjástă*, али pl. *ferjéšć* са *je* према тач. 2.2.1.

[14] Влаш. pl. *jápje* < ÉQUAE има *ja* аналогијом према sg. *jápă*: уп. рум. *iépe*.

[15] Влаш. *járbă*, али pl. *jérburj* < **jérbj* (уп. арум. *ĭérgi*) < (H)ÉRB-*ī* са *je* према тач. 2.2.4.

[16] Уп. ит. *miele* ‘мед’, сард. *mele* ‘мед’, шп. *miel* ‘мед’.

[17] Регресивни дериват треће деклинација од секундарног pl. VÉSP-*ī*.

[18] Регресивни дериват треће деклинације од pl. GÉNERĪ.

Лат. VÉNIŌ ‘долазити, доћи’ > *vénō > влаш. *vín* pr.1sg. ‘долазити, доћи’, 3sg. *viṇe*, 1pl. *viṇím* / *veṇím*; уп. рум. *vín*, арум. *γín*, мрум. *vín*. REW 9200; DER 9208; DAR 524; DMR 326.

2.2.11. Између *c* и N, место *i* из тач. 2.2.9 стоји влаш. *ĭ* = рум. *i*, арум. *î*, мрум. *ǫ*.

Лат. TÉNEŌ ‘држати’ > *ténō > влаш. *cĭ́n* pr.1sg. ‘држати’, 3sg. *cĭṇe*, 1pl. *cĭṇém*; уп. рум. *ţín*, арум. *ţîn*, мрум. *ţǫ́n*. REW 8646; DER 8725; DAR 1074; DMR 310.

2.2.12. Између D, L, T и NC или MC, место *i* из тач. 2.2.9 стоји ^{j}i[19] = рум. *i*, арум. *i*, мрум. *i*.

Лат. DÉNTEM ‘зуб’ > влаш. *đínće* m. ‘зуб’, pl. *đínc*, df.sg. *đínćiļi*, df.pl. *đíncă*; уп. рум. *dínte*, арум. *dínte*, мрум. *dínti*. REW 2556; DER 2956; DAR 388.

Лат. LÉNTEM ‘сочиво’ > влаш. *ļínće* f.sg.tn. ‘сочиво’, df.sg. *ļínća*; уп. рум. *línte*, арум. *línte*, мрум. *línti*. REW 4979; DER 4851; DAR 631; DMR 171.

Лат. TÉMPUS ‘вријеме’ > влаш. *ćímp* m. ‘година’,[20] f.pl. *ćímpurj*, df.sg. *ćímpu*, df.pl. *ćímpurļi*; уп. рум. *tímp*, мрум. *tímp*. REW 8634; DER 8709; DMR 294.

2.3. **Лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*)**

2.3.1. Лат. Ē / I > влаш. *je* / ^{j}e[21] = рум. *e*, арум. *e*, мрум. *e*; ROTHE 1957: 9.

Лат. LÍGNUM ‘дрво’ > влаш. *ļémn* m. ‘дрво’, f.pl. *ļémņe*, df.sg. *ļémnu*, df.pl. *ļémņiļi*; уп. рум. *lémn*, арум. *lémnu*, мрум. *lému*. REW 5034; DER 4781; DAR 625; DMR 169.

Лат. NÍGRUM ‘црн’ > влаш. *ņégru* m ‘црн’, f.sg. *ņágră*, m.pl. *ņégri*, fpl. *ņégre* / *ņágre*;[22] уп. рум. *négru*, арум. *négru*, мрум. *négru*. REW 5917; DER 5661; DAR 748, DMR 205.

Лат. TRĀNSMÍTTŌ ‘преносити’ > *tramíttō[23] > влаш. pr.1sg. *trimjét*, 3sg. *trimjéće*, 1pl. *trimjećém*; уп. рум. *trimét*, мрум. *trimét*. REW 8841; DER 8906; DMR 300.

2.3.2. Иза R, место *je* / ^{j}e из тач. 2.3.1 стоји влаш. *e*.

Лат. CRĔSCŌ ‘расти’ > влаш. *krésk* pr.1sg. ‘расти’, 3sg. *kréšće*, 1pl. *krešćém*; уп. рум. *crésc*, арум. *crésc*, мрум. *crés*. REW 2317; DER 2562; DAR 310; DMR 80.

Лат. DĪRĔCTUM ‘прав’ > *dērĕctum > влаш. *đirépt* m. ‘прав’, f. *đirjáptă*, m.pl. *đirépc*, f.pl. *đirépće* / *đirjápće*;[24] уп. рум. *drépt*, арум. *dréptu*, мрум. *dirépt*. REW 2648; DER 3058; DAR 414; DMR 111.

Лат. FRÍCŌ ‘трти’ > влаш. *frék* pr.1sg. ‘трти’, 3pl. *frjákă*, 1pl. *frekắm*;[25] уп. рум. *fréc*, арум. *fréc*, мрум. *fréc*. REW 3501; DER 3480; DAR 468; DMR 129.

2.3.3. Иза P, S, V, а пред слогом са O или U, лат. Ē / I > влаш. *ă* = рум. *ă*, арум. *e*, мрум. *e*; ROTHE 1957: 18, 20.

---

[19] Влаш. *l*^{j} > *ļ*, *d*^{j} > *đ*, *t*^{j} > *ć*.
[20] Као термин у пољопривреди.
[21] Влаш. *d*^{j} > *đ*, *l*^{j} > *ļ*, *n*^{j} > *ņ*, *t*^{j} > *ć*.
[22] Влаш. *ņégru*, али f.sg. *ņágră*, f.pl. *ņágre* са ^{j}a према тач. 2.3.7.
[23] Уп. ит. *trametto* ‘преносити’.
[24] Влаш. *đirépt*, али f.sg. *đirjáptă*, f.pl. *đirjápće* са *ja* према тач. 2.3.7.
[25] Влаш. *frék*, али 3sg. *frjákă* са *ja* према тач. 2.3.7.

Лат. SÉBUM ‘лој’ > влаш. *sắu* m.sg.tn. ‘лој’, df.sg. *sắu*; уп. рум. *séu*, арум. *séu*, мрум. *séu̯*. REW 7762; DER 7713; DAR 939; DMR 263.

Лат. PÍLUM ‘длака’ > влаш. *pắr* m.sg.tn. ‘коса’, df.sg. *pắru*; уп. рум. *păr*, арум. *pér*, мрум. *pér*. REW 6508; DER 6107; DAR 837; DMR 219.

Лат. PÍRUM ‘крушка’ > влаш. *pắr* m. ‘крушка’, pl. *pjérj*, df.sg. *pắru*, df.pl. *pjéri*;[26] уп. рум. *păr*, арум. *pér*, мрум. *pér*. REW 6525; DER 6106; DAR 837; DMR 219.

Лат. SÍCCUM ‘сув’ > влаш. *sắk* m. ‘сув’, f.sg. *sákă*, m.pl. *sắś*, f.pl. *sắśe*;[27] уп. рум. msg. *séc* арум. *séc*. REW 7897; DER 7652; DAR 937.

Лат. VḔRUM ‘истинит’ > влаш. *vắr* m. ‘рођак’, pl. *vjérj*, df.sg. *vắru*, df.pl. *vjéri*;[28] уп. рум. *văr*, арум. *vér*.[29] REW 9262; DER 9164; DAR 1107.

2.3.4. Испред N и NC, лат. Ē / I > влаш. ^{j}i = рум. *i*, арум. *i*, мрум. *i*; ROTHE 1957: 13.

Лат. LÍNGUAM ‘језик’ > влаш. *ĺímbă* f.sg.tn. ‘језик’, df.sg. *ĺímba*; уп. рум. *límbă*, арум. *límbă*, мрум. *límbă*. REW 5067; DER 4832; DAR 629; DMR 170.

Лат. PLḔNUM ‘пун’ > влаш. *pĺin* m. ‘пун’, f. *pĺínă*, m.pl. *pĺíṇ*, f.pl. *pĺíṇe*; уп. рум. *plin*, арум. *plin*, мрум. *ąm-plín*. REW 6596; DAR 865; DMR 13.

2.3.5. Између C, G или V и N, место ^{j}i из тач. 2.3.4 стоји влаш. *i*.

Лат. CḔNAM ‘вечера’ > влаш. *śínă* f. ‘вечера’, pl. *śíṇ*, df.sg. *śína*, df.pl. *śíṇi̯ĺi*; уп. рум. *cină*, арум. *ț́ínă*, мрум *tsínă*. REW 1806; DER 1921; DAR 1071; DMR 309.

Лат. 1sg. VḔNDŌ, 3sg. VḔNDIT ‘продавати’ > влаш. 1sg. *vínd* ‘продавати’, 3sg. *vínđe*; рум. 3sg. *vínde*, арум. 1sg. *víndu*, мрум. 1sg. *vínd*. REW 9190; DER 9274; DAR 1110; DMR 327.

2.3.6. Иза F или испред NC, а пред слогом са O или U, место ^{j}i из тач. 2.3.4 стоји *ĭ* = рум. *â*.

Лат. FḔNUM ‘сијено’ > влаш. *fĭ́n* m. ‘сијено’, f.pl. *fĭ́nurj*, df.sg. *fĭ́nu*, df.pl. *fĭ́nur̨ĺi*; уп. рум. *fân*. REW 3247; DER 3384.

Лат. STRÍNGŌ ‘стиснути’ > влаш. *strĭ́ng* pr.1sg. ‘стиснути’, 3sg. *strĭ́nźe*, 1pl. *strĭnźém*; уп. рум. *stráng*, арум. *stríngu*, мрум. *strĭ́ng*. REW 8315; DER 8271; DAR 982; DMR 278.

2.3.7. Пред слогом са *ă*, *a*, *e*, лат. Ē / I > влаш. *ja* / ^{j}a = рум. *ea*, арум. *ea*, мрум. *ea*; ROTHE 1957: 15.

Лат. CRÍSTAM ‘кријеста’ > влаш. *krjástă* f.sg.tn. ‘кријеста’, df.sg. *krjásta*; уп. рум. *creástă*, арум. *creástă*, мрум. *creástă*. REW 2330; DER 2549; DAR 309; DMR 80.

2.3.8. Иза C, G, S, место *ja* из тач. 2.3.7 стоји влаш. *a*.

Лат. CḔRAM ‘восак’ > влаш. *śáră* f.sg.tn. ‘восак’, df.sg. *śára*; уп. рум. *ceară*, арум. *ț́eară*. REW 1821; DER 1617; DAR 1068.

Лат. SḔRAM ‘касан’ > влаш. *sáră* f.sg.tn ‘вече’, df.sg. *sára*; уп. рум. *seară*, арум. *seară*, мрум. *seară*. REW 7841; DER 7650; DAR 937; DMR 262.

---

[26] Влаш. *pắr*, али пл. *pjérj* (гдје у сљедећем слогу није O или U него Ī) sa *je* према тач. 2.3.1

[27] Влаш. *sắk*, али f.sg. *sákă* са *a* према тач. 2.3.8. F.pl. *sắśe* има *ă* место *a* аналогијом према *sắk*?

[28] Влаш. *vắr*, али pl. *vjérj* (гдје у сљедећем слогу није O или U него Ī) sa *je* према тач. 2.3.1

[29] Влаш. *pắr*, *vắr*, али pl. *pjérj*, *vjérj* < VḔRĪ, PḔRĪ са *je* према 2.3.1.

2.3.9. Иза P, V, мјесто *ja* стој влаш. *a* = рум. *a*, арум. *ea*, мрум. *ea*.

Лат. PÍNNAM ‘перо’ > влаш. *pánă* f. ‘перо’, pl. *pjéņe*, df.sg. *pána*, df.pl. *pjéņiļi*; уп. рум. *pănă*, арум. *peănă*, мрум. *peănă*. REW 6514; DER 6062; DAR 835.

Лат. VÍRIDEM ‘зѐлен’ > **vír(i)diam*[30] ‘зѐлēн’ > влаш. *várʒă* f.sg.tn. ‘купус’, df.sg. *varʒa*; уп. рум. *várză*, арум. *veárdză*, мрум. *veárdză*. REW 9367; DER 9137; DAR 1106; DMR 325.

2.4. **Лат. ī (= ром. и предрум. **i*)**

2.4.1. Лат. ī > влаш. *ʲi*[31] = рум. *i*, арум. *i*, мрум. *i*; ROTHE 1957: 9.

Лат. FORMĪCAM ‘мрав’ > влаш. *furņíkă* f. ‘мрав’, pl. *furņíś*, df.sg. *furņíka*, df.pl. *furņíśiļi*; уп. рум. *furnícă*, арум. *furnígă*, мрум. *furnígă*. REW 3445; DER 3534; DAR 481; DMR 133.

2.4.2. Иза C, G, R, V, мјесто *ʲi* стоји влаш. *i*.

Лат. ĒRĪCIUM ‘јеж’ > влаш. *aríś* m.sg.tn. ‘јеж’, df.sg. *aríśu*; уп. рум. *arici*, арум. *aríčĭu*, мрум. msg. *arítš*. REW 2897; DER 404; DAR 140; DMR 27.

Лат. GINGĪVAM ‘дȇсни’ > влаш. *źinźíje* f. ‘дȇсни’, pl. *źinźíj*, df.sg. *źinźíja*, df.pl. *źinźíjļi*; уп. рум. *gingíe*, арум. *dzindzíe*. REW 3765; DER 3769; DAR 434.

Лат. VĪNEAM ‘виноград’ > влаш. *víje* f.sg.tn. ‘виноград; лоза’, df.sg. *víja*; уп. рум. *vie*, арум. *aγíńe*, мрум. *víńă*. REW 9350; DER 9241; DAR 67; DMR 327.

2.4.3. Али, влаш. *ʲi* > *ĭ* у:

Лат. SĪC ‘тако’ > влаш. *šĭ́* conj. ‘и; такође’; уп. рум. *și*, арум. *și*, мрум. *și*. REW 7892, DER 7763; DAR 1005; DMR 284.

2.4.4. Иза *ʒ*, лат. ī > влаш. *ĭ* = рум. *i*, арум. *î*, мрум. *i*.

Лат. DĪCŌ ‘казати, рећи’ > влаш. *ʒĭ́k* pr.1sg. ‘казати, рећи’, 3sg. *ʒĭ́še*, 1pl. *ʒĭšém*; уп. рум. *zic*, арум. *dzíc*, мрум. *zíc*. REW 2628; DER 9491; DAR 435; DMR 338.

Лат. URTĪCAM ‘коприва’ > **urdīcam*[32] > влаш. *urʒĭ́kă* f. ‘копирва’, pl. *urʒĭ́ś*, df.sg. *urʒĭ́ka*, df.pl. *urʒĭ́śiļi*; уп. рум. *urzícă*, арум. *urdzícă*, мрум. *urdzíkă*. REW 9090; DER 9098; DAR 1088; DMR 318.

Исто вриједи за секундарно лат. ī (od I).

Лат. DIEM ‘дан’ > **dī(v)am*[33] > влаш. f. *ʒĭ́* / *ʒĭ́o* ‘дан’, pl. *ʒĭ́le*, df.sg. *ʒĭ́ua*, df.pl. *ʒĭ́liļi*; уп. рум. *zi*, арум. *dzíŭă*. REW 2632; DER 9489; DAR 436.

2.4.5. Иза *c*, лат. ī > влаш. *ă* = рум. *i*, арум. *î*, мрум. *ǫ*.

Лат. SUBTĪLEM ‘мршав’ > влаш. *supcắre* ‘мршав’, pl. *supcắrj*; уп. рум. *subțíre*, арум. *supțíre*, мрум. fsg. *subtsǫ́ri* / *subtsóri*. REW 8399; DER 8305; DAR 993; DMR 279.

2.4.6. Између *c* и N, мјесто *ă* стоји влаш. *ĭ* = рум. *â*, арум. *î*.

Лат. **capitīnam* ‘главица’ > влаш. *kĭpacĭ́nă* f. ‘главица (*sc*. купуса)’, pl. *kĭpacĭ́ņ*, df.sg. *kĭpacĭ́na*, df.pl. *kĭpacĭ́ņiļi*; уп. рум. *căpățână*, арум. *căpiținî*. REW 1668; DER 1408; DAR 270.

---

[30] Уп. ит. *verdza* (Венеција) ‘зѐлēн’.

[31] Влаш. *nʲ* > *ņ*.

[32] Уп. ит. дијал. *ordika* (Калабрија) ‘коприва’.

[33] Уп. ит. *-dì*, фр. *-di*, шп. *día*.

2.4.7. Иза почетног R, лат. ī > влаш. *ĭ* = рум. *â*, арум. *î*, мрум. *ǫ*; ROTHE 1957: 20.

Лат. RĪDEŌ ‘смијати се’ > **rĭ́dō*[34] > влаш. *rĭ́d* pr.1sg. ‘смијати се’, 3sg. *rĭ́đe*, 1pl. *rĭđém*; уп. рум. *râd*, арум. *arî́d*, мрум. *rǫ́d*. REW 7302; DER 7176; DAR 143; DMR 250.

Лат. RĪVUM ‘поток; ријека’ > влаш. *rĭ́u* m. ‘поток; ријека’, f.pl. *rĭ́urj*, df.sg. *rĭ́u*, df.pl. *rĭ́urʟi*; уп. рум. *râu*, арум. *arî́ŭ*, мрум. *rǫ́u̯*. REW 7341; DAR 144; DMR 251.

2.5. Лат. ō (= ром. **o*, предрум. **ǫ*) и лат. o (= ром. и предрум. **ǫ*)

2.5.1. Лат. O / Ō > влаш. *o* = рум. *o*, арум. *o*, мрум. *o*; ROTHE 1957: 10.

Лат. CÓRNŪ ‘рог’ > влаш. *kórn* m. ‘рог’, f.pl. *koárn̦e*, df.sg. *kórnu*, df.pl. *koárn̦iʟi*;[35] уп. рум. *córn*, арум. *córnu*, мрум. *córn*. REW 2240; DER 2428; DAR 307; DMR 77.

Лат. FÓCUM ‘огњиште’ > влаш. *fók* m. ‘ватра; врућица’, f.pl. *fókurj*, df.sg. *fóku*, df.pl. *fókurʟi*; уп. рум. *foc*, арум. *foc*, мрум. *foc*. REW 3400; DER 3448; DAR 466; DMR 128.

Лат. PŌMUM ‘плод’ > влаш. *póm* m. ‘плод’, f.pl. *poámje*, df.sg. *pómu*, df.pl. *poámiʟi*;[36] уп. рум. *pom*, арум. *pom*, мрум. *pom*. REW 6645; DER 6627; DAR 871; DMR 228.

Исто вриједи и за секундарно акцентовано и секундарно лат. O (од UA).

Лат. QUÁDRUM ‘четвртаст’ > **códrum* > влаш. *kódru* ‘кришка (*sc*. хљеба)’, pl. *kódri*; уп. рум. *códru*, арум. *códru* / *códur*, мрум. *códru*. REW 6921; DER 2228; DAR 302; DMR 75.

Лат. *FĒTÍOLUM ‘дјетешце’ > *FĒTIÓLUM > влаш. *fiśór* m. ‘син’, pl. *fiśórj*, df.sg. *fiśóru*, df.pl. *fiśóri*; уп. рум. *feciór*, арум. *fičĭór*, мрум. *fitšór*. REW 3273; DER 3302; DAR 455; DMR 127.

2.5.2. Испред N и M, лат. O / Ō > влаш. *u* = рум. *u*, арум. *u*, мрум. *u*; ROTHE 1957: 14.

Лат. BÓNUM ‘добар’ > влаш. m.sg. *bún* ‘добар’, f.sg. *búnă*, m.pl. *bún̦*, f.pl. *bún̦*; уп. рум. *bun*, арум. *bun*, мрум. *bun*. REW 1208; DER 1201; DAR 227; DMR 48.

Лат. CORŌNAM ‘вијенац; круна’ > **konṓnam* > влаш. *kunúnă* f. ‘вијенац’, pl. *kunún̦,* df.sg. *kunúna*, df.pl. *kunún̦iʟi*; уп. рум. *cunúnă*, арум. *curúnă*. REW 2245; DER 2683; DAR 341.

Лат. MÓNTEM ‘брдо’ > влаш. *múnće* f. ‘брдо’, pl. *múnc*, df.sg. *múnća*, df.pl. *múncʟi*; уп. рум. *munte*, арум. *munte*, мрум. *munti*. REW 5664; DER 5498; DAR 714.

Лат. NṒMEN ‘име’ > влаш. *númje* / *núme* m.sg.tn. ‘име’, df.sg. *númiʟi*; уп. рум. *nume*, арум. *nume* / *numă*, мрум. *numi*. REW 5949; DER 5377; DAR 788; DMR 209.

2.5.3. Пред слогом са *ă*, *a*, *e*, лат. O / Ō > влаш. *oa* = рум. *oa*, арум. *oa*, мрум. *oa* / *u̯a-*; ROTHE 1957: 15.

---

[34] Уп. ит. *ridere* ‘смијати се’.

[35] Влаш. *kórn*, али pl. *koárn̦e* са *oa* према тач. 2.5.3.

[36] Влаш. *póm*, али pl. *poámje* са *oa* према тач. 2.5.3.

Лат. CÓSTAM ‘ребро’ > влаш. *koástă* f.sg.tn. ‘ребро’, df.sg. *koásta*; уп. рум. *coástă*, арум. *coástă*, мрум. *coástă*. REW 2279; DER 2192; DAR 301; DMR 74.

Лат. NÓCTEM ‘ноћ’ > влаш. *noápće* f. ‘ноћ’, pl. *nuópc*, df.sg. *noápća*, df.pl. *nuópcăļi*;[37] уп. рум. *noápte*, арум. *noápte*, мрум. *noápti*. REW 5973, DER 5704; DAR 777; DMR 207.

Лат. ŐLLAM ‘ћуп’ > влаш. *oálă* f. ‘лонац’, pl. *oáļe*, df.sg. *oála*, df.pl. *oáļiļi*; уп. рум. *oálă*, арум. *oálă*, мрум. *u̯álă*. REW 6059; DER 5747; DAR 801; DMR 311.

Лат. ÓVEM ‘овца’ > влаш. *oáje* f. ‘овца’, pl. *uój*, df.sg. *oája*, df.pl. *uójļi*;[38] уп. рум. *oáie*, арум. *oáĭe*, мрум. *u̯ái̯ă*. REW 6127; DER 5746; DAR 801; DMR 311.

Лат. RÓTAM ‘точак’ > влаш. *roátă* f. ‘точак’, pl. *róc*, df.sg. *roáta*, df.pl. *rócăļi*;[39] уп. рум. *roátă*, арум. *aroátă*, мрум. *roátă*. REW 7387; DER 7223; DAR 149; DMR 250.

Лат. SŐLEM ‘сунце’ > влаш. *soáre* m.sg.tn. ‘сунце’, df.sg. *soáriļi*; уп. рум. *soáre*, арум. *soáre*, мрум. *soári*. REW 8059; DER 7951; DAR 961; DMR 269.

Исто вриједи и за секундарно лат. O (од AU, U).

Лат. CÁUDAM ‘реп’ > CŐDAM > влаш. *koádă* f. ‘реп’, pl. *kuózʒ*, df.sg. *koáda*, df.pl. *koázʒļi*;[40] уп. рум. *coádă*, арум. *coádă*, мрум. *coádă*. REW 1774; DER 2186; DAR 299; DMR 73.

Лат. AUTÚMNA (TÉMPORA?) ‘јесење доба’ > **autómna* > влаш. *toámnă* f.sg. tn. ‘јесен’, df.sg. *toámna*; уп. рум. *toámnă*, мрум. *toámnă*. REW 812; DER 8795; DMR 295.

2.5.4. На почетку ријечи, лат. O / Ō > влаш. *uo* = рум. *o*, арум. *o*, мрум. *u̯o*.

Лат. (H)ÓMŌ[41] ‘човјек’ > влаш. *uóm* m. ‘човјек’, df.sg. *uómu*;[42] уп. рум. *óm*, арум. *óm*, мрум. *u̯óm*. REW 4170; DER 5873; DAR 806; DMR 316.

Лат. ÓS ‘кост’ > ÓSSUM[43] > влаш. *uós* m.sg. ‘кост’, f.pl. *oásă*, df.sg. *uósu*, df.pl. *oásăļi*;[44] уп. рум. *ós*, мрум. *u̯ós*. REW 6114; DER 5938; DAR 809; DMR 316.

Лат. ŐVUM ‘јаје’ > влаш. *uóu* m.sg. ‘јаје’, f.pl. *oáo*, df.sg. *uóu*, df.pl. *oáuăļi*;[45] уп. рум. *óu*, арум. *óŭ*, мрум. *u̯óu̯*. REW 6128; DER 5982; DAR 809; DMR 316.

2.6. **Лат. U / Ū (= ром. **o* и **u*, предрум. **u*)**

2.6.1. Лат. U / Ū > влаш. *u* = рум. *u*, арум. *u*, мрум. *u*; ROTHE 1957: 11.

Лат. LŰNAM ‘мјесец’ > влаш. *lúnă* f. ‘мјесец’,[46] pl. *lúņ*, df.sg. *lúna*, df.pl. *lúņiļi*; уп. рум. *lúnă*, арум. *lúnă*, мрум. *lúnă*. REW 5163; DER 4945; DAR 642; DMR 175.

---

[37] Влаш. *noápće*, али pl. *nuópc* са *o* према тач. 2.5.1 (Pl. **nópc* > *nuópc* аналогијом према *oa* у sg. *noápće*).

[38] Влаш. *oáje*, али pl. *uój* са *uo* према тач. 2.5.4.

[39] Влаш. *roátă*, ali pl. *róc* са *o* према тач. 2.5.1.

[40] Влаш. *koádă*, али pl. *kuózʒ* са *o* према тач. 2.5.1. (Pl. **kózʒ* > *kuózʒ* аналогијом према *oa* у sg. *koádă*).

[41] Лат. HÓMŌ, не HÓMINEM; уп. ит. *uomo* ‘човјек’.

[42] Плурал је *oámiņ*, df. *oámiņi*, од секундарног лат. HÓMIN-*ī*.

[43] Уп. ит. *osso*, сард. *ossu*, шп. *hueso*, све ‘кост’.

[44] Влаш. *uós*, али pl. *oásă* са *oa* према тач. 2.5.3

[45] Влаш. *uóu*, али pl. *oáo* (< *oáuă*) са *oa* према тач. 2.5.3.

[46] Лат. LÚNA је ‘мјесец на небу’, а влаш. *lúnă* ‘мјесец на небу’ и ‘календарски мјесец’ (словенски утицај).

Лат. LÚPUM ‘вук’ > влаш. *lúp* m. ‘вук’, pl. *lúpj*, df.sg. *lúpu*, df.pl. *lúpi*; уп. рум. *lúp*, арум. *lúp*, мрум. *lúp*. REW 5173; DER 4984; DAR 644; DMR 175.

Лат. ÚNCTUM ‘маст’ > влаш. *únt* m.sg.tn. ‘млијечна маст’, df.sg. *úntu*; уп. рум. *únt*, арум. *úmtu*, мрум. *únt*. REW 9057; DER 9067; DAR 1083; DMR 315.

Лат. ÚRSUM ‘медвјед’ > влаш. *úrs* m. ‘медвјед’, pl. *úrš*, df.sg. *úrsu*, df.pl. *úršă*; уп. рум. *úrs*, арум. *úrsu*. REW 9089; DER 9093; DAR 1093.

2.7. **Лат. AE (= секундарно ром. и предрум. **ę*)**[47]

2.7.1. На почетку ријечи, лат. AE > влаш. *je* = рум. *ie*, арум. *ĭe*, мрум. *i̯e*;[48] ROTHE 1957: 9.

Лат. (H)ÁEDUM ‘јаре’ > влаш. *jéd* m. ‘јаре’, pl. *jéʒ*, df.sg. *jédu*, df.pl. *jéʒă*; уп. рум. *ied*, арум. *ĭéd*, мрум. *i̯éd*. REW 3974; DER 4275; DAR 572; DMR 154.

2.7.2. Пред слогом са *ă*, *a*, лат. AE > влаш. *a* = рум. *ea*, арум. *ea*, мрум. *ea*.[49]

Лат. CÁEPAM ‘лу̀к’ > влаш. *śápă* f. ‘лу̀к’, pl. *śépj*, df.sg. *śápa*, pl. *śépiļi*;[50] уп. рум. *ceápă*, арум. *ţeápă*, мрум. *tseápă*. REW 1817; DER 1612; DAR 1068; DMR 307.

2.8. **Лат. AU**

2.8.1 Лат. AU > влаш. *au* = рум. *au*; ROTHE 1957: 11.

Лат. ÁURU ‘злато’ > влаш. *áur* m.sg.tn. ‘злато’, df.sg. *áuru*; уп. рум. *áur*. REW 800; DER 534.

3. ЗАКЉУЧАК

3.1. Влаш. *a* постаје:
3.1.1 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), в. тач. 2.1.1 и 2.1.2;
3.1.2 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), иза C, G, S, в. тач. 2.3.8;
3.1.3 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), иза P, V, в. тач. 2.3.9;
3.1.4 од лат. AE (= ром. и предрум. **ę*), пред слогом са *ă*, *a*, в. тач. 2.7.2.

3.2. Влаш. *ja* постаје:
3.2.1 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), иза CL и GL, в. тач. 2.1.7
3.2.2 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), пред слогом са *ă* или *a*, в. тач. 2.2.5 и 2.2.6;
3.2.3 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), пред слогом са *ă*, *a*, *e*, в. тач. 2.3.7.

3.3. Влаш. *ă* постаје:
3.3.1 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), испред NE и NĪ, в. тач. 2.1.4;
3.3.2 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), испред NC и MC, в. тач. 2.1.5;
3.3.3 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), иза *ʒ*, в. тач. 2.2.3;
3.3.4 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), иза B, P, S, V, а пред слогом са O или U, в. тач. 2.3.3;
3.3.5 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), иза *c*, в. тач. 2.4.5.

---

[47] В. тач. 2.2.
[48] Уп. тач. 2.2.4.
[49] Уп. тач. 2.2.5.
[50] Влаш. *śápă*, али pl. *śépj* са *e*; уп. тач. 2.2.8.

3.4. Влаш. *e* постаје:
3.4.1 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), иза за CL и GL, а пред слогом са *e*, *i*, в. тач. 2.1.8;
3.4.2. од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), иза C, G, в. тач. 2.2.2;
3.4.3. од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), иза *ʒ*, а пред слогом са *e*, в. тач. 2.2.8;
3.4.4. од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), иза R, в. тач. 2.3.2.

3.5. Влаш. *je* / *ʲe* постаје:
3.5.1 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), в. тач. 2.2.1 и 2.2.4;
3.5.2 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), пред слогом са *e*, в. тач. 2.2.7;
3.5.3 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), в. тач. 2.3.1.

3.6. Влаш. *i* постаје:
3.6.1 од почетног лат. A (= ром. и предрум. **a*), испред N, в. тач. 2.1.6;
3.6.2 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), испред N, в. тач. 2.2.10;
3.6.3 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), између C, G или V и N, в. тач. 2.3.5;
3.6.4 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), иза C, G, R, V, в. тач. 2.4.2.

3.7. Влаш. *ĭ* постаје:
3.7.1 од лат. A / Ā (= ром. и предрум. **a*), испред NA, NU, в. тач. 2.1.3;
3.7.2 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), између *c* и N, в. тач. 2.2.11;
3.7.3 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), иза F или испред NC, а пред слогом са O или U, в. тач. 2.3.6;
3.7.4 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), иза *š*, у моносилабичким ријечима, в. тач. 2.4.3;
3.7.5 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), иза *ʒ*, в. тач. 2.4.4;
3.7.6. од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), између *c* и N, в. тач. 2.4.6;
3.7.7 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), иза почетног R, в. тач. 2.4.7.

3.8. Влаш. *ʲi* постаје:
3.8.1 од лат. E (= ром. и предрум. **ę*), између D, L, T и NC или MC, в. тач. 2.2.12;
3.8.2 од лат. Ē / I (= ром. и предрум. **e*), испред N и NC, в. тач. 2.3.4;
3.8.3 од лат. Ī (= ром. и предрум. **i*), в. тач. 2.4.1.

3.9. Влаш. *o* постаје:
3.9.1 од лат. O / Ō (= ром. **ǫ* и **o*, предрум. **ǫ*), в. тач. 2.5.1.

3.10. Влаш. *u* постаје:
3.10.1 од лат. O / Ō (= ром. **ǫ* и **o*, предрум. **ǫ*), испред N и M, в. тач. 2.5.2;
3.10.2 од лат. U / Ū (= ром. **o* и *u*, предрум. **u*), в. тач. 2.6.1.

3.11. Влаш. *oa* постаје:
3.11.1 од лат. O / Ō (= ром. **ǫ* и **o*, предрум. **ǫ*), пред слогом са *ă*, *a*, *e*, в. тач. 2.5.3.

3.12. Влаш. *au* постаје:
3.12.1 од лат. AU, в. тач. 2.8.1.

3.13. Влаш. *uo* постаје:
3.13.1 од почетног лат. O / Ō (= ром. **ǫ* и **o*, предрум. **ǫ*), в. тач. 2.5.4.

Од тога, другачији исход него у румунском показује:
1. тач. 2.1.2, лат. A > влаш. *ă*, рум. *a*, нпр. *lăkĭrmă–lácrimă*, *măj–mái*;
2. тач. 2.1.4, лат. A / Ā > влаш. *ă*, рум. *âi*, нпр. *kăn̦e–câine*, *măn̦e–mâine*;
3. тач. 2.1.5, лат. A / Ā > влаш. *ă*, рум. *â*, нпр. *kămp–câmp*, *prănʒ–prânz*;
4. тач. 2.2.3, лат. E > влаш. *ă*, рум. *e*, нпр. *Dumn̦ezău–dumnezéu*;
5. тач. 2.2.11, лат. E > влаш. *ĭ*, рум. *i*, нпр. *cĭn–țín*;
6. тач. 2.2.12, лат. E > влаш. ^{j}*i*, рум. *i*, нпр. *ćímp–tímp*, *ĺínće–línte*;
7. тач. 2.3.1, лат. Ē / I > влаш. *je* / ^{j}*e*, рум. *e*, нпр. *ĺémn–lémn*, *n̦égru–négru*;
8. тач. 2.3.4, лат. Ē / I > влаш. ^{j}*i*, рум. *i*, нпр. *ĺímbă–límbă*, *pĺín–plín*;
9. тач. 2.4.1, лат. Ī > влаш. ^{j}*i*, рум. *i*, нпр. *furn̦íkă–furnícă*;
10. тач. 2.4.3, лат. Ī > влаш. *ĭ*, рум. *i*, нпр. *šĭ–și*;
11. тач. 2.4.4, лат. Ī > влаш. *ĭ*, рум. *i*, нпр. *ʒĭk–zíc*;
12. тач. 2.4.5, лат. Ī > влаш. *ă*, рум. *i*, нпр. *supcărе–subțíre*;
13. тач. 2.5.4, лат. O / Ō > влаш. *uo*, рум. *o*, нпр. *uóm–óm*, *uóu–óu*.

СКРАЋЕНИЦЕ

арум.	арумунски
влаш.	влашки
дијал.	дијалекатски
ит.	италијански
лат.	латински
мрум.	мегленорумунски
ром.	романски
порт.	португалски
предрум.	предрумунски
рум.	румунски
сард.	сардинијски
фр.	француски
шп.	шпански
adv.	*adverbium*
conj.	*conjunctio*
df.	*definitivum*
f.	*femininum*
m.	*masculinum*
nom.	*nominativus*
num.	*numerale*
pl.	*plurale*
pr.	*praesens*
sg.	*singulare*
sg.tn.	*singulare tantum*
subj.	*subjunctivus*
voc.	*vocativus*

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Лигорио, Орсат. Дифтонгација у далматороманским реликтима латинског суфикса -ĔLLU, -A. (Из балканског латинитета XII). *Лужнословенски филолоī* 74/1 (2018): 31–59.

*

DAR: Tache Papahagi. *Dicţionarul dialectului aromîn*. Editura Academiei Republicii Populare Romine, 1963.
DER: Alejandro Cioranescu. *Diccionario etimológico rumano*. Madrid – Tenerife: Gredos, 1966.
DMR: Theodor Capidan. *Meglenoromânii* III : *Dicţionar meglenoromân*. Bucureşti: Cultura naţională, 1935.
Huţanu, Monica, Annemarie Sorescu-Marinković. Changing the Linguistics Landscape: Vlach Romanian in Eastern Serbia. *Teme* 67/1 (2023): 69–86.
REW: Wilhelm Meyer-Lübke. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter, 1935[3].
Rothe, Wolfgang. *Einführung in die historische Laut-und Formenlehre des Rumänischen*. Halle: Niemeyer, 1957.
Skok, Petar. *Osnovi romanske lingvistike*. Sv. 1. Zagreb: Naklada školskih knjiga i tiskanica Banovine Hrvatske u Zagrebu, 1940.

Orsat Ligorio

DEVELOPMENT OF STRESSED VOWELS IN THE WALLACHIAN VERNACULAR OF BOR AND MAJDANPEK

Summary

This paper outlines the evolution of stressed *a*, *ă*, *e*, *i*, *ĭ*, *o*, *u* in Wallachian, a variety of Romanian spoken in Eastern Serbia. Based on data obtained by fieldwork, it is established that: 1. Wallachian *a* can be traced back to Latin Ă, Ē / I, AE = Romance **a*, **e*, **ę*; 2. Wallachian *ă* back to Latin Ă, E, Ē / I, Ī = Romance **a*, **ę*, **e*, **i*; 3. Wallachian *e* back to Latin Ă, E, Ē / I = Romance **a*, **ę*, **e*; 4. Wallachian *i* back to Latin A, E, Ē / I, Ī = Romance **a*, **ę*, **e*, **i*; 5. Wallachian *ĭ* back to Latin Ă, E, Ē / I, Ī = Romance **a*, **ę*, **e*, **i*; 6. Wallachian *o* back to Latin O / Ō = Romance **ǫ* / **o*; 7. Wallachian *u* back to Latin O / Ō, Ŭ = Romance **ǫ* / **o*, **o* / **u*. The outline also includes the evolution of soft vowels, diphthongs, and diphthong-like segments (*ja*, *je* / ^{j}*e*, ^{j}*i*, *oa*, *au*, *uo*). It is established that: 8. Wallachian *ja* can be traced back to Latin Ă, E, Ē / I = Romance **a*, **ę*, **e*; 9. Wallachian *je* / ^{j}*e* back to Latin E, Ē / I = Romance **ę*, **e*; 10. Wallachian ^{j}*i* back to Latin E, Ē / I, Ī = Romance **ę*, **e, *i*; 11. Wallachian *oa* back to Latin O / Ō = Romance **ǫ* / **o*; 12. Wallachian *au* back to Latin AU; 13. Wallachian *uo* back to Latin O / Ō = Romance **ǫ* / **o*. This paper is the first in a series of three dedicated to a better understanding of Wallachian. The subsequent two will outline the evolution of unstressed vowels and consonants.

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
Чика Љубнина 18–20, 11000 Београд, Србија
orsat.ligorio@gmail.com

(Примљено: 15. априла 2024;
прихваћено: 20. маја 2024)